

PRIPIRAVA ODRASLIH ZA KRŠTENJE

BONO ZVONIMIR ŠAGI

Govoriti o jednostavnoj temi praktične naravi, to je teže i riskantnije što stvar izgleda jednostavnijom i bez problema. Obično se u takvoj prilici očekuje više nego što se može stvarno dati. Svi pastoralni radnici koji se godinama po svakodnevnoj dužnosti bave praktički krštenjem imaju već izrađen svoj određeni stil i način postupanja, pa zato čekaju da se utvrde u svome ili da se upotpune. Svi se oni susreću i s problemima koje drukčije doživljavaju nego kad neki stručnjak tu istu stvar hladno kabinetski proučava. Za njih je to pitanje osjetljivo, uzimaju ga s one strane gdje im se čini upotrebljivim ili neupotrebljivim. Praktičari nerado čuju teoretičare kad se opravdavaju zbog nepraktičnosti frazom: nema receptata. Pastoralac instinktivno osjeća da neki recept mora postojati. Mora postojati upotrebljiv model postupanja kad je u pitanju tako životna stvar Crkve, koju ni manje re van ne može mimoići. Očekuje da mu to pomognu naći stručnjaci. Praktični pastoralci obično teže k pojednostavljenju, rutini, svođenju na najnužnije postupke što ih neka postoralna razina zahtijeva. Zato im se mnoge, inače sasvim izvodljive stvari čine kompliciranima i nemogućima. Odatle opasnost neuspješnosti i frustracije.

Stara praksa u krštenju odraslih i djece u svojoj rutini naslijeđenoj inercijom nekako i dalje traje. Svatko otprilike misli da zna što mora učiniti i to čini. Župnici su često tako ljubomorni na svoj vlastiti stil postupanja da teško nalaze u sebi dovoljno raspoloženja za korekture. Govoriti stvarno korisno o pripravi odraslih za krštenje, kako katekumena tako roditelja i kumova za krštenje djece, nije moguće, ako se prije svega dovoljno ne uvidi problem i potreba nove prakse. Kad kažem: dovoljno uvidi problem i potreba, onda ne mislim na jasnu naredbu crkvenog autoriteta, koja nedvojbeno postoji, nego dovoljno uočene sociološke uvjete iz kojih niče problem i potreba nove prakse. Dosta se često proglasi i uvede nešto novo, ali se u isto vrijeme izražava strah i sumnja pred tim novim, što nerijetko izraze i sami crkveni autoriteti, pa se zato novo počne provoditi starom praksom. »Novo vino u staroj

mješini« (usp. Mt 9,17) rađa lošijim učincima nego da se nije uopće poduzela tobožnja obnova. Uvođenje novog obreda krštenja djece i obreda kršćanske inicijacije zahtijevalo je u svakoj mjesnoj Crkvi pret hodne analize stanja u domeni dotadanje prakse i smišljeni »procedimento«— bar nekoliko temeljitije proučenih i opisanih neposrednih ko raka za uspostavu i izgradnju nove prakse.¹

Kod nas je uglavnom malo u tome učinjeno. U praksi krštenja djece relativno smo brzo promijenili obred. BKJ i pojedini biskupi dali su i najbitnije praktične smjernice.² Pastoralni se radnici, svaki prema svojoj sposobnosti i revnosti, trude i pomalo rezigniraju jer rijetko dobivaju ohrabrenje, pogotovo kad je riječ o pripravi roditelja, kumova. Ima čak i slučajeva da dobiju ukor »jer gnjave ljude« prevelikim zahtjevima. Obred kršćanske inicijacije kod nas je kompletno ostao zaboravljen. Prošlo je pet godina otkad je postao obvezatan u Crkvi, ali se kod nas još uvijek uglavnom ništa od njega ne provodi, osim gdje-gdje samoinicijativno. Nešto je, čini mi se, organizirano učinjeno u Sloveniji. Mnogi naši pastoralni svećenici niti ne znaju kako bi se snašli u toj knjizi: »Red kršćanske inicijacije odraslih.«³ Odrasle se priprema ili ne priprema (već malo pouči) i krsti, rekli bismo, više naslijepo. Neki su pastoralci već u sebi izgradili apriorno mišljenje da je cijela inicijacija za naše prilike promašaj a da se konkretno ništa nije učinilo. Živan Bezić doduše kaže da smo se »što se tiče kršćanske inicijacije odraslih (...) već go tovo približili idealnom rješenju«⁴. No, on to valjda misli: teoretski, na papiru, jer u istom odlomku nadodaje da se »kod nas, osim u Sloveniji, i dalje postupa kao da katekumenata i nema«⁵. I u nekim drugim zemljama Evrope nije stanje mnogo bolje.

Na susretu naših biskupa i svećenika 8. do 9. IV 1975. u Zagrebu, kad se govorilo o pastoralnom programu, bilo je govora i o katekumenatu. Posebno se raspravljalo o tome u radnoj grupi kojom je predsjedao mons. Anton Smerkolj. On je održao i uvodni referat o katekumenatu⁶. U njem je iznio najprije iskustvo francuske Crkve, koja se studijski bavi katekumenatom od 1965., a zatim iskustvo u Sloveniji, gdje se preko prvih pokušaja postavljaju temelji, i na kraju konkretni zahtjevi. On je zaključio: »Put u sutrašnju evandeosku Crkvu vodi samo preko ozbiljnog katekumenata. Mnogi naši vjernici žive još u prošlosti. Zlo bi bilo kada bi i pastoralni radnici na današnje probleme odgovarali jučerašnjim odgovorima.«⁷ Diskusija je pokazala da u Hrvatskoj postoje neka pojedinačna iskustva, ali još nisu uspjela u javnosti biti registrirana. Jedan je biskup pitao, što bi biskupi mogli učiniti, budući da još nema potrebnih priprema. Ja sam, sjećam se, odgovorio: »Biskupi mogu ustanoviti katekumenat i omogućiti da se steknu iskustva«. Jasno, ne mogu

1 BONO ZVONIMIR SAGI, *Priprava roditelja za krštenje djece*, Božji narod, 29—39/1969., Varaždin.

2 Usp. »Smjernice za pastorizaciju krštenja«, AKSA, 48/1973.

3 Ordointiationis Christ., promulgiran u Rimu 6.I 1972., služb. hrv. izd., KS Zgb. 1974., pod naslovom: »Red pristupa odraslih u kršćanstvo.«

4 ŽIVAN BEZIC, *Kršćanska inicijacija djece i mladeži*, Bogosl. smot. 4/1975, str. 413—424.

5 Isto, str. 414.

6 MSGR. ANTON SMERKOLJ, *Katekumenat*, vidi materijal za susret delegata Prezb. s Episkop. Zgb. 1975. str. 6.

7 Usp. isto.

biskupi bez prethodnih ozbiljnih analiza i uvida u praksu onih koji su nešto u tom smjeru bili poduzeli, odrediti i praktične oblike katekumenata, osim ono što je već u samom Redu inicijacije određeno, ali mogu npr. odrediti da se katekumenat počne stvarati. Ozbiljnog zaključka u vezi s tim nije bilo. Nakon toga nije se u našoj Crkvi više ništa o tome značajnije reklo s kompetentnog mjesta.

Naš vjerski tisak u pokretanju javnog mnijenja vjerničkih masa nije također u tom pravcu poduzeo nešto ozbiljno. Da se bar polovicu prostora u popularnom tisku znalački posvetilo započimanju nove sakramentalne prakse, koliko se posvetilo različitim manifestacijama, već bismo bili došli nešto dalje. Istina, u povodu solinskih proslava bilo je govora i o krštenju. U prvi se mah moglo naslutiti da će krštenje biti u središtu pažnje, ali na kraju prešlo se u populariziranje nove pučke pobožnosti po modelu iz kraja prošlog stoljeća. »Mali Koncil« se jako dobro, inače, angažirao u katehezi, što sigurno koristi toliko potrebnom podizanju vjerničke svijesti i odgovornosti za katehezu svoga Božjega naroda, ali ipak premalo je bilo nastojanja da se registriraju, ohrabre i potaknu i drugi samonikli, dobri pokušaji, koji mogu značiti bar neku budućnost, iako ne mogu biti senzacija. Nedostaje nam kolanje stvarnih iskustava od zajednice do zajednice, od mjesne Crkve do mjesne Crkve.

RAZVIJATI OSJEĆAJ POTREBE KRSNE PRIPRAVE ODRASLIH

Ovo sam iznio kao nešto podulji uvod s kritičkim prizvukom zato da bi postala jasnijom tvrdnja kako je prije svega važno na svim razinama naše Crkve uvidjeti potrebu stvarne pripreve roditelja ili bolje, stvarnog njihovog sudjelovanja u procesu kršćanskog uvođenja njihova djeteta u vjeru kao suživot s Kristom u Crkvi; potrebu katekumenata ili šire sveukupne pastoralne djelatnosti u smislu uvođenja odraslih u vjeru Crkve. Da bi osjećaj te potrebe zahvatio dovoljno motivirajući sve sudionike u kreiranju crkvene prakse, treba pažljivo i na vrijeme iskoristiti pojedine šanse. Već smo neke šanse izgubili. Ovakve se stvari najlakše pokreću dok su »vruće«. Tako je npr. izmjena obreda krštenja djece bila velika šansa koju do sada nismo dovoljno iskoristili.⁸ Dužnost pripreve i pouke jasno proizlazi iz samih crkvenih dokumenata. Zato odatle treba i polaziti u razvijanju osjećaja potrebe za pripravom kod svih sudionika u inicijaciji. Kao prva spoznaja koju treba naglašavati jest: krštenje, cjelokupna inicijacija, stvar je prije odraslih nego djece.⁹ Zato se roditelji, kumovi, katekumeni, katehisti i sva zajednica moraju spremati i poučavati da bi bili sposobni vršiti, pospješivati, pomagati proces inicijacije. »Priprava krštenja i kršćanski odgoj spada na Božji narod, tj. Crkvu, koja vjeru primljenu od apostola prenosi i njeguje.«¹⁰ »Crkvi ništa nije tako na srcu, ništa joj nije tako vlastito nego da sve, bilo katekumene bilo roditelje ili kumove djece koja se imaju krstiti, po-

8 B. Z. ŠAGI, *Znademo li iskoristiti šansu*, Božji narod, 37—38/1970.

9 T. SAGI BUNIĆ, *Dogmatski aspekti obnove sakramenta krsta*, Svjedoč., 99/1973., KS, Zgb.

10 Opće napomene, Kršć. inicijacija, br. 7, Red kršt. djece, KS 1970.

budi na onu pravu i djelatnu vjeru kojom će, prijanjajući uz Krista, sklopiti ili potvrditi ugovor Novoga Saveza.«¹¹

Osim ovih i drugih tekstova crkvenih dokumenata koji naglašavaju dužnost temeljite pripreve i pouke svih sudionika, svaka mjesna Crkva mora vlastitim uočavanjem i koliko je najviše moguće pastoralno-sociološkim istraživanjem spoznati i ocijeniti važnost toga pastoralnog zadatka. Ne treba biti osobito verziran u pastoralu pa da se uvjerimo kako je velika većina onih koji traže krštenje djeteta potpuno neupućena u vjeri ili bar nije dovoljno poučena pa i quoad minimum. Ako smo se dosta često oslanjali na naš »kršćanski puk«, računajući na kršćansku sredinu, onda je sad već dosta jasno, da nemamo toga kršćanskoga puka niti u mnogim seoskim sredinama, a kamo li u gradovima. Tradicija kao faktor prenošenja vjere također još jedva postoji; i ako postoji, prenosi jedino gole običaje, koji se kod nas sve više odjeljuju od vjere, što je još veća opasnost za stvarni vjerski rast.

Opći katehetski direktorij tu problematiku ovako izražava: »U prijašnja je vremena kultura predaje više negoli danas pogodovala prenošenju vjere; u naše je vrijeme uvelike izmijenjena ta predaja, i jedva da se itko može oslanjati na tradicionalnu susljednost. Stoga se zahtijeva obnovljena evangelizacija da bi se ista vjera prenijela novim pokoljenjima.¹² Očito se »danas toliko ne radi o tome da se pošto-poto sačuvaju samo predani vjerski običaji, već da se promiče prikladna re-evangelizacija ljudi, da se postigne njihovo ponovno obraćenje te im se omogućiti dublji i zreliji odgoj u vjeri.«¹³

Kad se pažljivo i otvoreno kritički promatra život naših župa, isto kao i u Evropi, primjećujemo svakim danom sve veći pad životne identifikacije kršćana s Crkvom i uporne »šutljive« apostazije.¹⁴ Sve to nam nameće neodgodive zadatke da cjelokupni pastoral koncipiramo prema katekumenatu kao stožeru. Lijepo kaže Yves Congar: »Crkva je najprije zbor katekumena, a onda zbor vjernika.«¹⁵ Moramo dakle na neki način svi ponovno ući u katekumenat da bismo se osposobili za življenje i prenošenje evanđelja.

Doista se sada već ne bi trebalo postavljati pitanje da li treba katekumenat, da li treba priprava roditelja za krštenje djece, nego kako to najbolje učiniti. Dosta pastoralnih svećenika ne čini ništa oko pripreve opravdavajući se da oni svoje župljane poznaju te da su sigurni u njihovu vjeru. Oni se lijepo zavaravaju i malo pomalo smanjuju broj svjesnih vjernika. A kod nas je već u velikoj mjeri stvorena takva situacija da mladi čovjek mora steći osobnu vjeru ili neće uopće imati nikakvu. Sociološka vjera više ne stvara a našim uvjetima nove vjernike. Dakle, kako najbolje izvoditi pripravu odraslih sudionika u kršćanskoj inicijaciji? Tečajevi, satovi na način razgovora ili predavanja, pojedinačne pouke i sl. već na ovaj ili onaj način provode pojedini pastoralci. Katekumenat se često isto tako koncipira kao neki tečaj. Ovi nam modeli najprije do-

11 Isto, br. 3.

12 Opći katehetski direktorij, sv. Zbor za klerike, KS 1972., br. 2^a

13 Isto, br 12.

14 VINCENZO BO, *Parocchia tra passato e futuro*,

15 YVES CONGAR, *O promjenljivoj doživljavanju pripadanja Crkvi*, *Svesci*, 30/1977., str. 70—75.

laze na pamet u ovo doba kad se obično u svakoj kriznoj situaciji pomišlja da krize ne bi bilo kad bismo imali neku školu za takva pitanja. Iako su slični modeli neophodni i veoma korisni, ipak oni sami po sebi, pa i kad su izvrsno organizirani, ne rađaju željenim plodom. Ljudi se nerado daju pretvarati u učenike kad misle da su dosta škola završili. Uvijek se zato u takvim okolnostima dogodi da se sva priprava svede na minimum: jednu pouku ili jedan razgovor. To pak prečesto još uvijek liči na paternalističku indoktrinaciju, što samo po sebi djeluje odbojno. Zato se i doživljava kao teret. Dušobrižnici nastoje pronaći prikladna vindikativna sredstva za one roditelje koji odbijaju pouku, ovi se na to ljute i traže popustljivijega i tako se krećemo pomalo u krugu. Na kraju krstimo sve s pripravom i bez priprave i odmahujemo rukom kad nam se govori da je moguće nešto poboljšati dosadašnju praksu. Mi još nemamo ni kriterija po kojem bismo kako-tako objektivno mogli prosuditi koga da krstimo. Očito je sve to oko priprave sudionika u kršćanskoj inicijaciji veoma kompleksno, makar naoko izgleda jednostavno. Radi toga pokušat ću bar upozoriti na najvažnije momente koji ulaze ili moraju ući u sklop svega onoga što nazivamo dobrom pripravom za sakramente ili šire pastoralom sakramenata. Iznijet ću to na nešto osobujan način upirući se više na vlastita zapažanja u dugogodišnjoj praksi na gradskoj župi.¹⁶ Htio bih da se na koncu izlaganja shvati da sâm život i cjelokupna djelatnost kršćanske crkvene zajednice mora uključivati i odražavati potrebne elemente za cjeloviti i dovoljno dinamičan proces uvođenja u vjeru Crkve onih koji su se rodili u sakramentalnom braku kršćanskih roditelja, što je već samo po sebi u određenom smislu »uterus Ecclesiae«¹⁷ kako to izražava sv. Augustin kad govori o krštenju djece.

Treba stvoriti novi mentalitet crkvene zajednice — novi osjećaj Crkve (sensus Ecclesiae) u vjerničkom mnoštvu, koliko toga mnoštva još imamo u našim konkretnim prilikama. Imamo li za to mogućnosti? Postoji u svako doba u Crkvi čitav niz elemenata prikladnih za to, a u ovo doba obnove i krize osobita je šansa da se dobro iskoriste.

OPĆI MOMENTI VAŽNI ZA PROCES SAKRAMENTALIZACIJE

U današnje vrijeme Crkva ima sve veći broj onih koji ne prakticiraju sakramentalni život. Već smo uhodali terminologiju podjele vjernika na praktične i nepraktične. Praktični su oni koji primaju sakramente, ili bar idu na misu, a nepraktični oni drugi. Broj nepraktikanata sve više raste. Danas to doživljavamo već kao krizu. Kad promatramo pojedine sakramente posebno, primjećujemo da u približno jednakim omjerima opada njihova praksa. Tu prije svega mislimo na sakramente koji sačinjavaju dinamiku kršćanskog života (npr. euharistija, pomirenje). Sakramente inicijacije (koji se ne ponavljaju) još uvijek prima većina stanovništva kršćanskog kulturnog kruga, ali ipak to nije prava, autentična iden-

16 Počevši od 1966. uveo sam neku vrstu katekumenata za odrasle (odraslije) koji nije bio liturgijski kompletan, ali ipak nešto slično. Od tada uvijek takve krstimo u uskršnoj noći. Kroz to vrijeme krstio sam ih 35. To nije baš osobit broj, ali se može steći neko iskustvo.

17 MIGNE, PL 44, 130—139.

tifikacija s Crkvom. Identifikacija sa životom Crkve očituje se više u euharistiji — kao vrhuncu inicijacije i ostalim sakramentima. Do euharistije ne uspijevamo katekumena djelotvorno dovesti. Ostajemo zato u stadiju katekumenata ili možda točnije na stupnju mistagogije. Kad pak s druge strane promotrimo aktualnu pastoralnu praksu Crkve, onda ćemo primijetiti da se u globalu sakramentalizacija provodi (kao dijeljenje sakramenata) kao da su svi stvarno iz stadija katekumenata uspješno izišli. Često se pastoralni uspjesi vrednuju po pojedinim sakramentima, pa se zbog toga nalazimo u nekom sakramentalizmu, a taj je ovaj čas, radi naglog opadanja, u krizi. Za pravilno prosuđivanje treba proučavati motive koji ljude odvrćaju od sakramenata. Odbijanje sakramenata obično nije identična s odbijanjem evanđelja, vjere u Krista. Ima nešto u samoj našoj sakramentalnoj praksi što sprečava čovjeka da to uzme onako ozbiljno kako mu to mi prikazujemo.

Pripremajući odrasle intelektualce za krštenje, primijetio sam da je prvi veći problem nastupio kad je trebalo povjerovati u sakramente. Činili su im se prazni rituali, koji se doduše mogu lijepo aranžirati. Tek nakon njihove identifikacije sa zajednicom u liturgiji preko katekumenata, oni su ušli u sakramentalno prakticiranje. Dakako, tu se nije radilo o onima koji bi došli primiti krštenje kao sociološki simbol. Oni su bili doživjeli obraćenje.

Razmišljajući nad tim iskustvom kao i kroz mnoge razgovore što sam ih provodio s vjernicima kroz tzv. nedjeljne teme, došao sam do zaključka koji, u ostalom, već davno teolozi dobro uočavaju. U našem je dijeljenju sakramenata previše naglašeno ono »ex opere operato«. Važnost pridajemo jedino valjanosti izvršenoga čina. Suzili smo i učinke sakramenata. Previše objektiviramo svoju praksu. Res sacramenti svedena na, grubo rečeno, potrošni artikl dijeljen servisno izvan znakovitosti Crkve kao bazičnog sakramenta devalviraju se u vjerskom osjećaju vjernika novoga doba tako te se počelo zaključivati da mu posredništvo znaka-instrumenta nije potrebno. Metaforički rečeno: »servis« je postao »samoservis« (samoposluga). Pita se: zašto milost ne bi mogao dobiti i bez tog rituala. To se jako često čuje u pitanju ženidbe gdje je to najveći problem. Iz pretjeranog sakramentalnog objektivizma prelazi se u pretjerani subjektivizam.¹⁸ U praksi se to dvoje vidi u ovome: jedni npr. za krštenje od krštenika ili roditelja... ne traže takoreći ništa — uzdaju se jedino u djelotvornost izvršenog sakramentalnog čina, a drugi traže previše ne računajući baš mnogo s učincima ili ih pretjerano uvjetuju subjektivnim raspoloženjem. Isto se postupa u svoj sakramentalizaciji. Jedni i drugi ne računaju dovoljno s Crkvom kao sakramentom. Ne shvaćaju uopće pozornost na djelotvorni udio Crkve. Sakramentaliziraju servisno, više po privatnom aranžmanu, izvan liturgijskog skupa.

Praktična spoznaja koja proizlazi iz ovih zapažanja može se izreći ovako: *sakramentalizacija jest proces unutar Crkve-sakramenta našeg spasenja, u koji se ulazi pristupom u Crkvu*. Krštenje predstavlja ulaz preko kojeg se pristupa u Crkvu — Tijelo Kristovo. Kroz spoznaju uloge Crkve treba redefinirati učinke sakramenata za pastoral. Tako bismo krst mogli protumačiti: »kao sakramenat vjere, koji aktualiziran od Crkve u ime

¹⁸ Usp. HERNI DENIS, *Liturgie et sacrament*, La Maison Dieu, 104, s. 29.

Kristovo i u snazi Duha uvodi čovjeka u sferu trinitarnog života po naslovu Sina Božjega.¹⁹

Očigledno je stoga da uspješan pastoral kršćanske inicijacije ili jednostavno uspješna sakramentalizacija jest komplementarna u uspješnim pastoralom zajednice. Dapače, pastoralna djelatnost ovisi o životnoj dinamici vjere kršćanske zajednice u kojoj Crkva dolazi do svog izraza.²⁰

Sakramentalizaciji mora prethoditi evangelizacija i vjera — obraćanje, ali treba u cijelom tijeku sakramentalnog procesa računati s time da su sakramenti znakovi vjere, koja tim istim sakramentima raste. Obraćanje potrebno za krštenje kao ulaz u otajstvo Crkve samo je početak kontinuiranog procesa.

Neprocjenjiva je zato uloga vjerski svjesnih i poučenih aktivnih sudionika u tom procesu, pa je zbog toga glavna briga pastira odgojiti takve sudionike. Ponovno treba naglasiti što je rečeno u općim napomenama uz kršć. inicijaciju: »Priprava krštenja i kršćanski odgoj spada na Božji narod« (...) br. 7.

Da bismo praktičnije vidjeli usmjerenje našega pastoralnoga rada u tom pravcu, napomenut ću glavne linije:

liturgija — najvažnije sredstvo i uvijek na dohvat ruke za pouku i animaciju vjernika i zajednice jest liturgija. »Doista, liturgija je prvo i nenadoknativo vrelo iz kojega vjernici valja da crpe pravi kršćanski duh. Stoga je pastiri duša u čitavoj svojoj pastoralnoj djelatnosti moraju pravilnim odgajanjem marljivo promicati.« (SC 14) Možda još uvijek nismo shvatili da u liturgiji uvijek imamo otvorenu školu za sve slojeve Božjega naroda. Kao da ne vjerujemo da bi vjernici svoju vjeru mogli hraniti iz liturgije. Tek kad dođe do tako dobre liturgije, da vjernici mogu naučiti i rasti u vjeri a da ne moraju polaziti neke tečajeve iz osnova vjere, moći ćemo govoriti o pogodnom ambijentu za katekumenat. Katekumenat je nezamisliv bez dobre i žive liturgijske zajednice, dobre i živo vođene liturgije. Ovdje podcrtavamo dva fundamentalna načela²¹:

a) Nema liturgije bez sakramenata. Ona je religiozno slavlje, ali ako se ne ukorijeni u Tijelo Kristovo — Crkvi kao sakramentu, i ako je ne oživljava njegov Duh, ona se svodi na kršćanski folklor.

b) Nema sakramenta bez liturgije. Sakramentu je potrebna liturgija kao njegov bitan izraz, kako bi bio znak Crkve. Uvijek postoji opasnost da i s obnovljenim obredima sakramenata nastavimo provoditi izolirani pastoral sakramenata po nepopravljivoj sklonosti da stvari previše sistematiziramo i specijaliziramo.

Liturgijski pastoral kao i sakramentalni ne mogu se u autentičnosti (u pravom svom značenju) provoditi ako se stalno ne prožimaju u apostolskom životu Crkve.²²

Izoliranost sakramentalizacije predstavlja pogibao pastoralne frustracije za samu sebe kao i opasnost za ostale aspekte života Crkve.

19 BONIFACIO BAROFFO—MARIANO MAGRASSI, *Battesimo*, Dizionario Teologico Interdisciplinare, Ed. Paoline, str. 483.

20 B. Z. SAGI, *Zupa u procesu sakramentalizacije*, Božji narod, 19/1968.

21 HENRI DENIS, N. čl., str. 16—17.

22 Isto, str. 19.

redefinirati objektivnost sakramenata i tijesno ih povezati u Crkvi — sakramentu. To mora biti učinjeno pastoralnim sredstvima: evangelizacija, predkatekumenat, katekumenat, kateheza itd. Eklezijalna dimenzija u aktivnom smislu mora sve proživati.

truditi se oko obnove smisla za sakramenat (*sensus sacramenti*), da svatko postane svjestan svoje vlastite sakramentalnosti u Kristovu otajstvu za svijet oko sebe.

sakramentalan život povezivati s cijelim suvremenim ljudskim životom, da ga se posveti. Izbjegavati bijeg u »pobožni« misticizam, koji je uvijek sumnjiv kad ga se propagira. On bi, ukoliko je dar Božji, morao sam po sebi doći i ne bi čovjeka učinio zazornim u apostolskom, evangelizatorskom smislu.

organički razvijati veze sakramentalnog pastorala sa cjelokupnom aktivnošću Crkve.

zainteresirati sav narod za slavljenje sakramenata. To se najbolje čini njihovim slavljenjem u zajednici, uz aktivno sudjelovanje članova zajednice.²³

Posebni momenti važni u procesu sakramentalizacije

Iako nam vrijeme ne dopušta da se svestrano pozabavimo svim elementima koji moraju doći u obzir u provođenju ispravnog pastoralnog sakramenta, ipak ćemo bar površno spomenuti najvažnije.

(1) zajednica

Za rast u vjeri onih koji su kršteni u djetinjstvu, kao i za uvođenje u vjeru odraslih, neophodno je potrebna neka vjerska sredina. Govoreći općenito o procesu sakramentalizacije već smo naglasili aktivnu ulogu Crkve koja se izražava u liturgijskom skupu, odnosno u konkretnoj kršćanskoj zajednici. Zajednica je neposredni ambijent vjere u koji ulazi katekumen. Kad se danas govori o evangelizaciji ili kad se govori o katehizaciji, uvijek se navraćamo na problem zajednice koja mora primiti obraćenika i omogućiti mu, pomoći mu, osobni rast u vjeri. Nerijetko dapače, skoro uvijek konstatiramo, da nemamo takve zajednice. Potreban nam je zato pastoral zajednice. Vjera nije samo osobna stvar, ona je stvar zajednice. Ako netko angažirano uđe u zajednicu vjere s drugima i bez dovoljno znanja, on će postati bolji vjernik nego onaj koji je s većim znanjem primio sakramente ali nije ušao ni u koju zajednicu vjere. Kad su u pitanju djeca koju krstimo u nejakoj dobi, onda bi taj ambijent vjere ili prva zajednica vjere, morala biti obitelj. Ali stvarna situacija u današnjoj obitelji više se može označiti »između vjere i nevjere« nego kao ambijent vjere. Zato moramo pastoral zajednice protegnuti na obitelj.²⁴

No, obitelj je unatoč svih naših nastojanja, zbog sociološke situacije današnjeg svijeta, izložena velikim promjenama, postaje kratkotrajan

²³ Isto, str. 21—26.

²⁴ Usp. VEKOSLAV GRMIĆ, *Religiozna vzgoja v današnji družini* Bogoslov. Vestnik, 2/1975., str. 154.

ambijent pa ne može sama odgovoriti djelotvornom uklapanju svoga krštenog djeteta u zajednicu vjere Crkve. Zato moraju roditelji, kao neposredni akteri u inicijaciji svoga djeteta, zajedno s djetetom ulaziti u prirodnu kršćansku zajednicu s drugim obiteljima, s drugim kršćanima. Za dijete je jako važno da već od najranije dobi (prije škole) bude prisutno u liturgiji sa svim vjernicima. Što prije dijete uđe u raznorodnu liturgijsku zajednicu, to prije nađe svoje životno mjesto u Crkvi. Posebne dječje mise npr. nisu ideal, one mogu eventualno poslužiti kao most da djeca što prije uđu u »ozbiljnu« misu za sve.²⁵

U pokoncilskim godinama mnogo se tragalo za što boljom zajednicom primjerenijom novim potrebama. Nicale su u Crkvi razne grupe i tzv. bazične zajednice. Ipak nakon svega još uvijek najvažnija uloga zajednice vjere spada na župu, iako se ona nalazi ovaj čas u procjepu prošlosti i budućnosti i traži svoj put. Ona se zato mora organizirati i animirati kao svjesna zajednica vjere bar u svojoj jezgri, da bi mogla ispuniti zadatke prihvaćanja i pomaganja u rastu katekumena — svih vrsta. Kako kaže talijanska BK: »Centralno mjesto evangelizatorske i misionarske djelatnosti jest u župi, koja je redovno i privilegirano mjesto evangelizacije zajednice.«²⁶

Papa Pavao VI je u govoru za »Angelus« 7. IX 1969. naglasio važnost vlastite župe kao prve organske zajednice autorizirane u mjesnoj Crkvi, kao prve normalne duhovne obitelji, institucije najvišeg moralnog reda. A u govoru prigodom generalne audijencije 1. V 1970. Papa je rekao: »Župa ugrađuje vjernika u MISTIČNO TIJELO KRISTOVO. Župa je prva zajednica Crkve...«²⁷

Župu očigledno treba prilagoditi i osposobiti za nove potrebe, koje proizlaze iz inicijacije. Pojedine raslojene zajednice nisu jednako prikladne za pastoral inicijacije.

2) suradnici

Zajedno sa organizacijom župe u cilju pastoralne inicijacije treba odgajati i formirati suradnike neophodne za taj posao. Nemoguće je organizirati dobar katekumenat bez suradnika. Nadbiskup Franić, kao predstavnik naše BK na prošlogodišnjoj Sinodi o katehizaciji rekao je u svom govoru na radio-Vatikanu 29. IX 1977. ovo: »Da li bi u nas bilo moguće aktivirati mlade i ostale kršćane da ne samo pohađaju vjeronauk, nego da ga sami aktivno poučavaju, npr. da pomažu u pripremanju roditelja za krštenje ili djece za krizmu.«²⁸

Upravo to, trebalo bi formirati veliko mnoštvo katehista i ne samo uvijek za djecu, već za odrasle.²⁹

Potrebni su mnogi drugi suradnici o kojima bismo morali govoriti na nekom drugom mjestu. Katehisti i ti drugi suradnici morali bi biti animatori života zajednice. Takve se suradnike može formirati na nivou jedne župe ili pastoralne zone.

25 JOHANNA KLINK, *Famiglia e liturgia*, Concilium, 2/1972., str. 122.

26 CEI, *Evangelizzazione e sacramenti*, n. 94. — Notiziario delle CEI, 5/1973., str. 99.

27 PAOLO VI, *Enc. et disc. Ed. Paoline*, XX str. 301.

28 F. FRANIĆ, *Crkva u svijetu*, str. 297. 4/1977.

29 CIRO SARNATORO, *Gli operatori di catechesi nella chiesa locale*, Via verita e vita. 40/1972., str. 39—49.

3) kumovi

O kumovima bi trebalo održati posebno predavanje. Meni ovdje nije moguće ući u svu složenost problematike kumova danas. Teoretski stvar je jasna, kum ima važnu ulogu u inicijaciji odrasle osobe. Za djecu nije više tako naglašen iako ga mora dijete imati. Opće napomene za kršć. inicijaciju ovako opisuju ulogu kuma: »Odrasla osoba ne može na krštenje bez kuma, koji se odabire iz zajednice kršćana i koji je kršteniku već pomagao bar u posljednjoj pripravi na primanje sakramenata, te će mu i poslije krštenja nastojati pomoći da ustraje u vjeri i kršćanskom životu.« (br. 8) »Kum mora biti dovoljno zreo za vršenje te dužnosti i mora sam imati sva tri sakramenta kršć. inicijacije.« (br. 10) Kum bi prema tome morao proći temeljitu pripravu za svoju službu, ako bismo je shvatili ozbiljno. Možda bi ga trebalo birati iz grupe suradnika. No, danas je kum veliki problem. On je više sociološki uvjetovan. Lijepi običaj. Pozitivno je u tom običaju neko zbližavanje ljudi, ali može biti opasnost za sam rast u vjeri katekumena, ako ne može pružiti primjer vjere. Župnicima se nameće delikatna zadaća da pomognu pri izboru kuma.³⁰

4) katekumenat

To je ex professo institucija za pripravu odraslih na sakramente inicijacije koji se u pravilu nakon uspješnog katekumenata podjeljuju zajedno.³¹ U prethodnim napomenama uz »Red kršćanskog uvođenja odraslih« opisuje se kao »dulje vremensko razdoblje u kojem se pripravnici obogaćuju pastirskim odgojem i vježbaju prikladnom stegom, te se time privodi zrelosti ono duševno raspoloženje što je očitovano pri ulasku.« (br. 19) Njemu prethodi vrijeme evangelizacije — predkatekumenat. Navode se 4 načina kako se dolazi do zrelosti: 1) prikladna kateheza; 2) prisna vježbanja kršćanskog života — pomognuti primjerom jamaca, katehista, kumova i cijele kršćanske zajednice; 3) prikladni liturgijski obredi; 4) sudjelovanje u apostolskom životu Crkve. (br. 19) Trajanje katekumenata ovisi o Božjoj milosti i o različitim okolnostima. (br. 20)

Ne ulazeći ovdje u daljnja razlaganja o katekumenatu i njegovoj strukturi danas, jer će o tome biti poseban referat, naglašavam ponovno potrebu da se on što prije službeno uvede i u našoj Crkvi. Dobro je da ga shvatimo u dva vida: za one koji se krste u svjesnoj dobi i za djecu koju roditelji, krstivši ih u nejakoj dobi, uvode u vjeru. Ovaj drugi vid je neka vrsta katekumenata kršćanskih roditelja s djecom — moglo bi se uzeti kao stupanj mistagogije. Može se odvijati u nekoliko liturgijskih susreta već kroz prvih 7 godina života djeteta, a kasnije kroz katehezu.³² Svaka bi župa morala imati neku vrstu katekumenata, iako ne bi sve morale imati istu vrstu. U nekim će mjestima biti mnogo razloga za zajedničku ustanovu katekumenata. Trebalo bi što prije prikupiti dosadašnja iskustva, koliko postoje, i pokrenuti da se što prije steknu

30 B. Z. ŠAGI, *Firmani kum kao problem*, Božji narod, 21/1969. Varaždin.

31 Red krštenja djece, KS 1970., opće napomene, br. 19.

32 Red pristupa odraslih u kršćanstvo, KS, 1974., prethod. napom. br. 2.

33 B. Z. ŠAGI, *Pastoralna dilema krštenja djece*, Božji narod, 50/1971.

nova. Katekumenat je izvrsno sredstvo i za cjelokupnu sakramentalizaciju vjernika, ako su vjernici uključeni bar u liturgijski dio katekumenata. Korizma i Uskrsna noć pokreće i oživljava cijelu župu, ako se razrade kao neka vrsta katekumenata u smislu sakramentalnog produbljenja. Ako se još ima i odrasle pripravnike za krst u stvarnom katekumenatu ili se uključe potvrdenici, onda je korizma prava svakogodišnja obnova vjere kršćanske zajednice.

5) kateheza

Kateheza mora biti u službi kršćanske inicijacije i to tako da ona bude koncipirana i organizirana za inicijaciju i od kršćanske inicijacije za sveukupan sakramentalan život Crkve i još više, za sav život vjernika. Katehaza mora biti stvaralački momenat u sučeljenju zajednice s Božjom riječi. Ona se rađa iz vjerskog iskustva jedne žive zajednice.³⁴

Zato se moramo što prije osloboditi imitiranja škole, katehezu stvarno smjestiti u funkciju života zajednice, koncipirati je i planirati iz toga života. Liturgija je i ovdje središnje mjesto kateheze. Sakramenti su izvrstan okvir kateheze. Kateheza mora pratiti primanje sakramenata prije, u i poslije, to znači pripremati vjernike na sakramenat, sakramenat tako slaviti da to ujedno bude kateheza (u liturgijskom smislu) i poslije podupirući sakramentalan proces. Ona mora biti zato, kao i sakramentalizacija, permanentna. Pogotovo je to važno u odgoju vjere kršćanske djece. Danas imamo veliku pomoć psihologije u stvaranju metode, ali moramo paziti da za volju dobre metode ne izgubimo bitnu strukturu naviještanja kršćanske vjere. Kateheza u našim prilikama morala bi, koncentrirana oko sakramenata, jer to vjernici najlakše prihvaćaju, omogućiti da svaki kršćanin može prema stupnju svoje ugrađenosti u Crkvi, izraziti ukratko što vjerujemo. Zato treba imati i neko pravilo ispovijedanja vjere, neki sažetak. Kako ćemo otkriti razlog nade koja je u nama onima koji nas zatraže, ako se za to ne osposobimo? Dakako, potrebno je uložiti mnogo truda da se za naše prilike stvori naš domaći model kateheze koji bi bio istinski djelotvoran. No, dopustite mi dodati da usprkos naših mnogih tužbalica na katehezu djece, to još uvijek u pastoralnom radu najbolje znamo raditi. Još uvijek smo previše orijentirani na djecu, zato imamo manje uspjeha u cjelini našega poslanja. Morali bismo tako postavljati svoje pastoralno djelovanje da kateheza djece postane u budućnosti najvećim djelom stvar roditelja.

PROBLEM PASTORALNOG KRITERIJA U KRŠTENJU DJECE

Kad se pastoralni svećenik nađe pred zadatkom priprave roditelja za krštenje djece sukobi se u svojoj savjesti s dilemom: krstiti ili ne? Kako prosuditi konkretan slučaj? Teolozi su tu u boljoj poziciji. Oni raspravu vode na akademskom nivou, a ovdje se mora odlučiti konkretno. Imamo li izrađen pastoralni kriterij i to za potrebe pastoralna a ne za potre-

34. LUIGI M. PIGNATIELLO, *La catechesi nella chiesa locale, Via verità e vita*, 40/1972., str. 19—38.

be teologije? Još uvijek ne. Postoje razne prakse u raznim mjesnim Crkvama po kojima se nastoji doći do pravog kriterija. Ne upuštajući se u veliku raspravu ja ću iznijeti neke momente, za koje mislim da bi vrijedili za izradu kriterija za prosuđivanje, kada krstiti a kada ne. Moguća su dva puta: 1) usmjeravajući i 2) slobodan

1) *Usmjeravajući* se sastoji od tri mogućnosti:

a) kandidatura za sve; b) kandidatura za takve slučajeve gdje treba zatim odrediti slučajeve (npr. crkveno nevjenčnim roditeljima); c) krst za sve, pa nastaviti proces inicijacije u zajednici s roditeljima sve do sedme godine u više etapa, a potom kroz katehizaciju i sakramentalizaciju...

2) *Slobodni put* — poslije bar minimalne pouke u svim slučajevima gdje danas krstimo, prepustiti roditeljima da odluče za kandidaturu ili odmah krštenje.³⁵

Razumije se ovo je u domeni biskupa, koji jedini imaju vlast donijeti takav kriterij i uvesti npr. kandidaturu. Direktorij o pastirskoj službi biskupa traži od Biskupskih konferencija, da izrade »Direktorij za podjeljivanje sakramenata« (br. 83.). U tom direktoriju bi došlo i to. Neke BK ostale su na stanovištu da se krsti sve koji, ili čiji roditelji, to traže, razumije se, uz prikladno uključenje u katehezu i samih roditelja.

Ja osobno mislim da bi trebalo donijeti neki kriterij da se izbjegne nejednako postupanje pojedinih pastoralaca u ovom tako važnom poslu. Ako bismo ostali na tome da sve krstimo, onda treba to više naglašavati ulogu roditelja i njihove pripreve, njihova sudjelovanja. U slučajevima gdje roditelji odbijaju svako aktivno sudjelovanje, ja mislim, da ne bismo smjeli krstiti. Za takve krizne slučajeve trebalo bi ipak misliti da se uvede kandidatura. To bi bila neka vrsta novih katekumena. Pastoralno bismo time samo dobili. Ne bismo nikoga morali odbiti.

U načelu nekoga tko traži za svoje dijete krštenje ne smije se jednostavno odbiti pa ako mu se dijete i ne može krstiti. To je prilika za evangelizaciju. Ako uspiješ navijestiti bar minimum evanđelja, riješit ćeš i problem krštenja. Mučno je to poglavlje našeg služenja u narodu Božjem, zato bismo se u pojedinim pastoralnim zonama morali naći više puta na okupu i dogovorno dograđivati naše pastoralne kriterije i postupke.

ZAKJUČAK

Završavam željom da što prije nađemo načina kako bismo skupili i proanalizirali dosadašnja iskustva i pastoralu sakramenata, a osobito u pripravi sudionika u kršćanskoj inicijaciji. Tko bi to morao učiniti?

³⁵ L'initiation chretienne de jeunes, A propos de Moingt, L'initiation... La Maison Dieu, 112/1972., str. 105. Vidi o tome i Zivan Bezić u gore cit. članku.